

ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ
Ο ΑΓΑΘΟΥΛΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Κ. Β

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ARS BREVIS / ΠΑΡΑ ΠΕΝΤΕ

ΜΙΚΡΟΣ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΑΥΤΟ ΤΟ μυθιστόρημα του Βολταίρου είναι μια σάτιρα ενάντια στο φιλοσοφικό δόγμα της αισιοδοξίας του Λάιμπνιτς, που πρέσβευε ότι ο κόσμος μας είναι ο καλύτερος από όσους μπορούσαν να υπάρξουν. Σε μια εποχή που οι θρησκευτικοί πόλεμοι ρήμαζαν και αιματοκυλούσαν την Ευρώπη, όπως και οι ληστρικοί πόλεμοι των διαφόρων ηγεμόνων, μια εποχή που η Ιερά Εξέταση βασάνιζε ανελέητα τους ανθρώπους, που οι αγριότητες των Ευρωπαίων εμπόρων στην Αμερική είχαν ξεπατώσει τους ιθαγενείς, που η Μεσόγειος θάλασσα ήταν γεμάτη Μπαρμπερίνους πειρατές, ώστε καμιά ασφάλεια δεν υπήρχε για τους ταξιδιώτες, ένα τέτοιο δόγμα ήτανε πολύ προκλητικό και δε μπορούσε να μην κεντρίσει το σατιρικό οίστρο του Βολταίρου, που η ιδιοφυία του είχε ακριβώς αυτό το χαρακτηριστικό: να βλέπει με εξαιρετική διαύγεια τη γελοία όψη των ανθρωπίνων σκέψεων και πράξεων.

Σε κανένα του άλλο έργο δεν εκδήλωσε τόσο άφθονο, τόσο πηγαίο, τόσο σπαρταριστό αυτόν του τον οίστρο. Μας παρουσιάζει μ' ένα τρόπο γρήγορο και άνετο την αλλόκοτη και κωμικοτραγική μαζί Οδύσσεια του Αγαθούλη, αυτού τον δυστυχισμένου μεταφυσικού, που μπροστά στις τραγικότερες περιπέτειες μπο-

ρεί να συλλογίζεται περί αιτίας και αποτελέσματος. Μας περιφέρει μαζί του στη Γερμανία, Πορτογαλία, Ισπανία, Αφρική, Αμερική, Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία, Τουρκία, όπου με σειρές από ξεκαρδιστικά επεισόδια μας δείχνει την ηθική αποσύνθεση κάθε τόπου, τη δυστυχία και την άγνοια που δέρνει τα λαϊκά στρώματα, την ασυνειδησία και τη σκληρότητα, τη ματαιότητα των ανωτέρων στρωμάτων. Και καταλήγει, πως ο καλύτερος τρόπος ν' αποφεύγει κανείς τον πόνο είναι η εργασία, που ηθικοποιεί, αλλά και το να μην ανακατεύεται στα δημόσια πράγματα.

Βέβαια η λύση, που προτείνει ο Βολταίρος είναι λιγάκι τολστοϊκή: άρνηση, αντίσταση κατά του κακού. Όταν όμως βρίσκει, πως στο Ελντοράντο, τη γη της επαγγελίας, αναγκαστικά οι άνθρωποι είναι αγαθοί κι ευτυχισμένοι, γιατί δεν υπάρχει ζήτημα επιβίωσης, πλησιάζει την κοινωνιολογική λύση του προβλήματος, αλλά δεν τη θεωρεί, φαίνεται, ανθρώπινα δυνατή, γιατί το Ελντοράντο είναι μια φανταστική Ουτοπία.

Ωστόσο, η μορφωτική αξία του βιβλίου είναι αναμφισβήτητη: μας μαθαίνει πως τα πράγματα δεν είναι καθόλου άριστα (από τότε έως τώρα είναι τα ίδια), μας κάνει να αμφισβητήσουμε το κύρος μερικών πραγμάτων, που τα θεωρούμε από παράδοση ιερά, και γεννά στην ψυχή μας την επιθυμία της αλλαγής. Μόνο αυτή η επιθυμία είναι η μάνα της προόδου· αυτή μπορεί να μας οδηγήσει στη ζήτηση και στην εύρεση μιας λύσης, την οποία δεν δίνει ούτε μπορούσε να δώσει τότε ο Βολταίρος.

Ο ΑΓΑΘΟΥΛΗΣ

ΗΤΟΙ ΠΕΡΙ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑΣ

Μεταφρασμένος από το Γερμανικό
του Κου ΔΟΚΤΟΡΟΣ ΡΑΦΛ
με της προσθήκες, που βρήκαν
στην τσέπη του,
όταν πέθανε στη Μίνδεν,
εν έτει σωτηρίω 1759.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Διατηρήθηκε η γλωσσική και εκφραστική πρωτοτυπία
της μετάφρασης, με μόνη επέμβαση την μονοτονική μετατροπή της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

**Πώς ο Αγαθούλης ανατράφηκε σ' έναν ωραίων πύργο και πώς
διώχτηκε απ' εκεί.**

Ζούσε στη Βεσφαλία, στον πύργο του κυρίου βαρώνου Τούντερ-τεν-τρονκ, ένας νέος, που η φύση τούχε δώσει το μαλακώτερο χαρακτήρα. Η φυσιогνωμία του φανέρωνε την ψυχή του. Η κρίσις του ήταν πολύ σωστή και το πνεύμα του πολύ απλό: γι' αυτόν το λόγο, νομίζω, τον ωνόμασαν Αγαθούλη. Οι παλιοί υπηρέτες του σπιτιού είχαν την υποψία, πως ήτανε γιός της αδελφής του κυρίου βαρώνου κ' ενός τιμίου ευπατρίδη από τα περίχωρα, που η δεσποινίς αυτή δε δέχτηκε ποτέ να τον παντρευτεί, γιατί, δε μπορούσε να δείξει περισσότερες από εβδομήντα μια γενιές, ενώ το υπόλοιπο του γενεαλογικού του δένδρου χανότανε μέσα στο αίσχος του χρόνου.

Ο κύριος βαρώνος ήταν ένας από τους δυνατότερους άρχοντες της Βεσφαλίας, γιατί ο πύργος του είχε πόρτα και παράθυρα. Μάλιστα η μεγάλη του σάλα ήταν στολισμένη με χαλιά. Όλα τα φυλακόσκυλλά τους τα μεταχειριζότανε σε ώρα ανάγκης, για κυνήγι. Οι σταυλίτες του ήταν και κυνηγοί του. Ο εφημέριος του χωριού ήταν ο ιδιαίτερος του παππάς. Τον ωνόμαζαν όλοι Αφέντη και γελούσαν, όταν διηγότανε καμιά ιστορία!

Η κυρία βαρωνέσσα, που ζύγιαζε πάνω-κάτω τριακόσιες πενήντα λίτρες, είχε γι' αυτό τη γενικήν εχτίμηση και δεχότανε τον κόσμο με αξιοπρέπεια, που την έκαμνε ακόμα πιο επιβλητική. Η κόρη της η Κυνεγόνδη, ηλικίας δεκαεπτά χρονών, ήτανε ροδοκόκκινη, δροσάτη, παχουλή, ορεχτική. Ο γιός του βαρώνου φαινότανε σε όλα άξιος του πατέρα του. Ο καθηγητής Παγγλώσσης ήτανε το μαντέιο του σπιτιού κι' ο μικρός Αγαθούλης άκουε τη διδασκαλία του μ' όλη την καλή πίστη της ηλικίας του και του χαρακτήρα του.

Ο Παγγλώσσης δίδασκε τη μεταφυσικό-θεολογο-κοσμολογο-μηδαμνολογία. Απόδειχνε θαυμάσια, πως δεν υπάρχει αποτέλεσμα χωρίς αιτία και πως σ' αυτόν τον κόσμο, τον καλύτερο απ' όλους, ο πύργος του Άρχοντα βαρώνου ήταν ο ωραιότερος απ' όλους τους πύργους κ' η κυρία η καλύτερη απ' όλες τις βαρωνέσσες.

– Είναι αποδειγμένο, έλεγε, πως τα πράγματα δε μπορούν νάναι αλλιώς, διότι, αφού όλα έγιναν για κάπιο σκοπό, όλα αναγκαστικά έγιναν για τον καλύτερο σκοπό. Παρατηρήστε καλά, πως οι μύτες έγιναν για να φορούν γυαλιά· κ' έτσι έχομε γυαλιά. Τα πόδια είναι ολοφάνερα, κανωμένα για να φορούν παπούτσα, κ' έτσι έχομε παπούτσα. Οι πέτρες επλάσθηκαν για να πελεκιούνται και για να κάμνομε πύργους· έτσι ο Αφέντης έχει ένα υπερβολικά ωραίον πύργο: ο μεγαλύτερος βαρώνος της επαρχίας οφείλει νάχει την καλύτερη κατσίκα· και επειδή τα γουρούνια έγειναν για να τρώγονται, τρώμε χοιρινό κρέας όλον το χρόνο. Συνεπώς, εκείνοι, που παραδέχονται, πως όλα είναι καλά, είπαν μια ανοησία· έπρεπε να πουν, πως όλα είναι καλύτερα!

Ο Αγαθούλης άκουε προσεχτικά και πίστευε αθωότατα. Γιατί έβρισκε τη δεσποινίδα Κυνεγόνδη εξαιρετικά όμορφη, αν και δεν έλαβε ποτέ το θάρος να της το πη. Έφτανε στο συμπέρασμα, πως μετά την ευτυχία νάχει κανείς γεννηθή βαρώνος του Τούντερ-τεντρονκ, ο δεύτερος βαθμός της ευτυχίας ήτανε να υπάρχει η δεσποινίς Κυνεγόνδη· ο τρίτος να τη βλέπει καθημερινά· και ο τέταρτος ν' ακούει τον Διδάσκαλο Παγγλώσση, τον μεγαλύτερο φιλόσοφο της επαρχίας και συνεπώς όλης της Γης!

Μια μέρα, η δεσποινίς Κυνεγόνδη, περιδιαβάζοντας κοντά στο παλάτι, μέσα στο μικρό δάσος που τ' ωνομάζανε πάρκο, είδε μέσα σε κάτι χαμόκλαδα τον δόχτορα Παγγλώσση, που έδινε ένα μάθημα φυσικής πειραματικής στην καμαριέρα της μητέρας της, μια μικρούλα μελαχροινή και πολύ καλόβολη. Και καθώς η δεσποινίς Κυνεγόνδη είχε μεγάλη κλίση για τις επιστήμες, παρατηρούσε χωρίς ν' ανασαίνει τα δευτερωμένα πειράματα, στα οποία βρέθηκε θεατής. Είδε καθαρά τον αποχρώντα λόγο του δόχτορα, τις αιτίες και τ' αποτελέσματα, κ' επέστρεψε όλη ταραγμένη, όλη σκεπτική,

όλη γεμάτη από την επιθυμία να γίνει σοφή, συλλογιζόμενη πως μπορούσε πολύ καλά να γίνει κι' αυτή ο αποχρών λόγος του νεαρού Αγαθούλη, όπως κι' αυτός δικός της.

Γυρίζοντας στο παλάτι συνάντησε τον Αγαθούλη και κοκκίνισε. Ο Αγαθούλης κοκκίνισε κι' αυτός. Τον καλημέρισε με μια φωνή κομμένη. Ο Αγαθούλης της μίλησε χωρίς να ξέρει τι έλεγε. Την άλλη μέρα, μετά το δείπνο, καθώς βγαίνανε από την τραπεζαρία, η Κυνεγόνδη και ο Αγαθούλης βρεθήκανε πίσω από ένα παραβάν η Κυνεγόνδη άφησε να της πέσει το μαντήλι, ο Αγαθούλης το σήκωσε· εκείνη τούπιασε το χέρι αθώα, ο νέος φίλησε αθώα το χέρι της νεαρής δεσποινίδος με μια ζωηρότητα, ένα αίσθημα, μια χάρη ολότελα ξεχωριστή· τα στόματά τους συναντήθηκαν, τα μάτια τους εφλογίστηκαν, τα πόδια τους τρεμουλιάσανε, τα χέρια τους παραστράτησαν. Ο Κύριος βαρώνος του Τούνκρ-τεν-τρονκ πέρασε πλάι από το παραβάν, και βλέποντας αυτήν την αιτία κι' αυτό το αποτέλεσμα, έδιωξε τον Αγαθούλη από τον πύργο με δυνατές κλωτσιές στον πισινό· η Κυνεγόνδη λιποθύμησε· μόλις συνήλθε μπατσίστηκε από την κυρία βαρωνέσσα: και όλα έγιναν θλιβερά μέσα στο ωραιότερο και ευχαριστότερο παλάτι, που ήταν δυνατό να υπάρξει.